

Презентація біобібліграфічного покажчика

Служіння правді – над усе: Василь Захарченко

Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...»

Час дебюту Захарченка (перша збірка новел «Співучий корінь» датована 1964 роком) характерний активізацією творчих пошуків в українській літературі під знаком ще недавньої хрущовської відлиги, яка була спробою регламентованої демократизації та гласності в радянському суспільстві, в якому зродилася надія на те, що йому вже не доведеться демонстративно мовчати з трибун про всі життєві біди й несправедливості і не шептати про те на кухнях та під ковдрами. Пора наївних надій ожила в жорстоко прополенім і, здавалося б, абсолютно вияловім українським письменстві реабілітацією не тільки репресованих імен, а й – також принципово важливо! – значення літературного артистизму, а ще – народила різні прекрасні ілюзії.

Роздушене, зацьковане й знекровлене тоталітаризмом суспільство повірило в те, в що йому хотілося повірити: настає ера справедливості, милосердя й правди. Мовляв, далі все в нас буде зовсім не так, як було, а геть інак, бо людність сподівається на загальносуспільний катарсис.

Соцреалістична неволя тоді значно пом'якшувала свій режим література почала різюче змінюватися. Анджей Вінценз 1965 року писав на сторінках польського часопису «Культура», який виходив у Парижі, що в Україні відлигу треба пов'язувати з іменем Олександра Довженка, який розпочав цей історичний процес «найкращим з усіх можливих способом, а саме: не теоретичними атаками, а публікацією своїх спогадів з дитинства «Зачарована Десна» /.../ У повені суконної мови, що нею залита советська література, «Зачарована Десна» вражає читача абсолютною свіжістю, відсутністю шаблонів...» Згодом теплі інтонації «Зачарованої Десни» виразно відплуняться в жанрово не окресленому творі В. Захарченка «У морі нема броду», де є такі сповідальні слова, на мою гадку, в багатьох розуміннях характерні саме для Захарченка: «... і роки минають, як ми без батька, як ми наодинці з пам'яттю про батька. І далі несе мене Ріка Часу в житейському морі /.../ Та з кожним прожитим днем усе дужче озивається батькове в мені. Відсувається в душі все наносне, налипне, несуттєве, що бозна-звідки й привіялось до мене, і гору беруть батькові струми доброти, лагідності, погідливої усмішливості, відчуття дистанції, щоб не зачепити плечем і не

відтиснути своїм гострим ліктем когось іншого і не наступати йому на ноги... Життя ж таке велике, і в ньому так просторо, як у морі, що не має броду». Отака «висповідальність», такі лірико-філософські «обертони» стануть особливими прикметами Захарченкової прози з-поміж усіх інших важливих її ознак. До цього він прийде через десятиліття наполегливих шукань, у процесі своєї творчої еволюції, коли він, мовлячи словами поета, «себе ще не зустрів, але уже ішов собі назустріч».

В обох виданнях Кошелівцевої «Панорами найновішої літератури в УРСР», що побачила світ 1964-го й 1974-го, про Захарченка ще немає жодної згадки. Прозаїки старшого покоління представлені О. Довженком Ю. Смоличем, І. Сенченком, Л. Первомайським та Тютюнником-старшим.

Молоду прозу репрезентують імена Тютюнника-молодшого, Ю. Щербака, Є. Гуцала, В. Шевчука, В. Дрозда і Я. Ступака. На час появи другого видання «Панорами» у Захарченка було три книжки оповідань, він перебував у другому чи й у третьому ряду авторів молодшої прози. А з 1973-го його ім'я раптово зникло з обігу в літературі – письменника було заарештовано й переселено туди, де про писання він міг уже тільки мріяти. А в літпроцесі всі створювали враження, нібито такого автора ніколи не існувало.

Характерний критичний епізод пов'язаний із оповіданням з його першої книжки, яку загалом прихильно зустріли рецензенти. Але один із них – Євген Волошко – побачив в оповіданні «Бузковий пил» очорнення радянської дійсності й прирівнював його в цьому до «Матрениного двора» Олександра Солжениціна. Сьогодні це звучить як комплімент, тоді ж таке твердження було звинуваченням, своєрідним «дзвіночком», який попереджав: мовлялечки, не на ту стежку ступив, авторе, вона тебе до добра не доведе...

Авторів, які дозволяли собі критичні інтонації в зображенні представників влади, незрідка зараховували до тих, хто взагалі проти соціалістичного способу життя й проти соціалістичних цінностей. Бо вони, на гадку компартійних ідеологів, підривають самі підвалини існуючого ладу. Культивованій партією творчий метод першим своїм непорушним постулатом передбачав неодмінну апологію всього, що складає основу режиму. І ніякого критичного аналізу навіть у деталях.

Діячі культури та літератури про Василя Захарченка та його твори

Олесь Гончар:

«Дорогий Василю Захарченко!

Перебував я саме в лікарні, коли добрі люди подзвонили в палату й прочитали мені по телефону фрагмент із Вашого виступу в «Л.У.» Подумалось, чому молодший колега в цей час національного сум'яття, розгубленості та повсюдно — навіть у літературі — наростаючого ханжества раптом звернувся до молодшої моєї трилогії і так безпомилково відчув у ній затаєний намір автора — захистити те, що потребувало захисту? Адже то були часи, коли із дубових, офіційних трибун вигукувалось, що Україна — це нація зрадників, колаборантів, що всіх, хто зазнав окупації, треба «лікувати», бо всі вони, мовляв, ущербні, неповноцінні... Відповісти наклепникам мав Хома Хаєцький та Черниш, та їхні друзі подоляки... Ви так глибоко це відчули. І можете уявити міру моєї вдячності за Ваше проникливе й цілюще для мене слово.

Але не тільки це. Опинившись уже «на волі», я прочитав повністю Ваш виступ — від першого рядка й до нагадування десяти заповідей Господніх. Зокрема про лицемірство тих, хто лякає нас нафтовим голодом, водночас зволікаючи з будівництвом Одеського терміналу... О, як потрібне сьогодні таке письменницьке слово з такою мужністю, з такою силою правди, звернене до народу!

В мені побільшується почуття надії. Голос із Шевченкового краю мені багато що сказав. Не все споганилось, є ще в Україні незрадливі достойні, синівські сили!

Доброго, доброго Вам здоров'я.

Будьте таким, як Ви є.

Ваш Олесь Гончар

26.06.1993.»

(Гончар О. [Лист до В. Захарченка від 26.06.1993 р.] / Олесь Гончар // Дзвін. — 2005. — № 10. — С. 53–54).

Михайло Слабошпицький:

Василь Захарченко справді почувається в обов'язку літописця свого народу... [Він] — дуже український письменник. Ясна річ, це передовсім відчутно з сюжетів його творів. Ті сюжети — особливо з останніх двох десятиліть — сторінки випробувань саме нашого народу в несамоовито тяжкому для нього ХХ столітті : голодомор, репресії, братовбивча громадянська війна, Друга світова війна, немилосердно тяжке повоевння... — все це наше, все це ми перейшли, втрачаючи мільйони життів. У таких Захарченкових оповіданнях, як, скажімо, «Танці після розстрілу» чи «Шістнадцять георгіївських кавалерів» національної історії більше, аніж у деяких підручниках з цього курсу.

(Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...» / Михайло Слабошпицький // Захарченко В. Крізь срібний іній : романи, оповідання. — Черкаси, 2005. — С.11, 12).

Юрій Мушкетик:

[Роман «Довгі присмерки»] вкарбовує в історичну пам'ять людства події, які пройшли червоною, кривавою прошвою через двадцятье століття. Як мисливець по слідах, пройде по ній мудрий читач, і здивується й запечалиться, й затужить серцем, і зробить певні висновки... . [Це] — знаковий твір нашого часу.

(Мушкетик Ю. Знаковий документ епохи / Юрій Мушкетик // Літ. Україна. — 2003. — 9 січ. (№ 1/2). — С. 6).

Іван Дзюба:

Два головні плани творчості В. Захарченка — зображення народних характерів, долі села, соціально-психологічних змін у ньому та зображення характерів інтелігентів з народу, елементів їхньої духовності.

Характери в творах В. Захарченка виразні, мова персонажів — натуральна, та, що, на очах твориться
(Дзюба І. Визріває слово правди / Іван Дзюба // Київ. — 1987. — № 3. — С. 122, 124).

Алфавітний покажчик назв окремих видань творів Василя Захарченка

Брат милосердний (Київ, 1990)
Велика Ведмедиця (Дніпропетровськ, 1988)
Великі лови (Київ, 2002)
Дзвінок на світанні (Дніпропетровськ, 1981)
Дім під ясенами (Київ, 1999)
Довгі присмерки (Київ, 2002)
Клекіт старого лелеки (Київ, 1989)
Крізь срібний іній (Черкаси, 2005)
Лозові кошики (Київ, 1986)
Мобілізовані (Київ, 1995)
На відстані зойку (Черкаси, 2007)
На камені рідного слова (Черкаси, 2006)
Нічні поїзди (Черкаси, 2003)
Очима до голубих віконниць (Тернопіль, 1998)
«Пий воду з криниці твоєї...» (Київ, 2004)
Прибутні люди (Київ, 2004; Київ, 2007)
Співучий корінь (Донецьк, 1964)
Стежка (Київ, 1968)
Таке поліття (Черкаси, 2012)
Трамвай о шостій вечора (Київ, 1966)
У магнієвому спаласі (Черкаси, 2009)
Уперте щодення (Черкаси, 2015)
У п'ятницю після обід (Київ, 1982)

Іменний покажчик

До покажчика включено прізвища авторів, укладачів, редакторів, художників, а також осіб, яким присвячено матеріали. Номери, що відносяться до прізвищ осіб, котрим присвячено матеріали, наведено у дужках

Агеєва В. П. 204	Дробний І. 175, 229
Адешелідзе Н. В. 260 (уклад.)	Дядик Л. Д. 201
Бердник О. (192)	Євич В. (135)
Береза С. 202	Жикол А. 186
Бессарабов О. В. 5 (худож.)	Засенко П. П. 112 (упоряд., передмова)
Білоус Г. П. 18, 19, 20 (ред.), 22, (127), (163)	Зеленько О. (128), (142)
Бондар В. 121 (упоряд.)	Зінкевич О. 207 (голов. ред.)
Вінграновський М. (95)	Іванисенко В. (192)
Воєводченко Б. 172	Інгульський П. 85
Волинець Ю. 226	Кавун Л. 230
Гаптар М. (146)	Калиновська Т. 234
Гарматюк А. (144)	Кирей В. 155, 158
Гончар О. 173	Кіяшко І. 232
Гончаров Н. 174	Коваленко В. (106), 206 (авт.- упоряд.), 233–236
Городиський В. М. 4 (худож.)	Коваль В. 182, 183
Дашківський М. 227	Конончук Т. 237
Демченко Л. Т. 195, 198, 199, 201 (уклад.)	Кочур Г. (192)
Дзеверін І. О. 204 (відп. ред.)	Кривопишина К. 159, 213, 255, 256
Дзюба І. (192), 228	Кузьменко В. 90
Діхтяренко Г. (147)	Кузьменко-Волошина В. (157)
Довженко О. (145)	Кулик І. О. (123)
Долгушина Т. В. 201	Лабінський М. Г. 208 (авт.- упоряд.)
Дончик В. 149	Лавріненко І. (136)
Драч І. 184, 185	
Дрибас Т. 97	

Список переглянутих і розписаних джерел

Березіль
Вечірні Черкаси
Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки
Вісті з України
Вітчизна
Дзвін
Дивослово
Дніпро
Донбасс
Жовтень
Земля Черкаська
Златокрай
Зміна
Київ
Кримська світлиця
Культура і життя
Літературна Україна
Місто
Молодь Черкащини
Нова Доба
Пам'ять століть
Педагогічний вісник
Село і люди
Слово Просвіти
Сова
Україна
Українознавство
Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах
Українське слово
Урок української
Урядовий кур'єр
Холодний Яр: часопис

Зміст

Від упорядників.....	3
Слабошпицький М. «Пий воду з криниці твоєї...»	5
Діячі культури та літератури про Василя Захарченка та його твори.....	21
«Я б ніколи не змінив свою долю...» : життєва позиція письменника.....	25
Твори Василя Захарченка.....	27
окремі видання.....	27
публікації в періодичних виданнях та збірниках.....	29
публіцистичні та літературно-критичні нариси. Бесіди, інтерв'ю.....	33
Література про Василя Захарченка.....	40
біографія.....	42
творчість.....	45
відгуки та рецензії на окремі твори.....	46
методичні матеріали на допомогу вчителю.....	48
бібліографічні джерела.....	49
Алфавітний покажчик назв окремих видань творів Василя Захарченка.....	50
Іменний покажчик.....	51
Список переглянутих і розписаних періодичних видань.....	53
Зміст.....	55

